

Přístup k právnímu zástupci jako prostředek prevence špatného zacházení

*Výňatek z 21. všeobecné zprávy CPT,
publikované v roce 2011*

18. Možnost uplatnit právo na přístup k právnímu zástupci zaručené osobám vzatým do policejní cely, je základní zárukou proti špatnému zacházení. Samotná existence této možnosti má pro osoby se sklonem ke špatnému zacházení se zadržovanými odrazující účinek. Advokát má navíc nejlepší předpoklady k tomu, aby učinil vhodné kroky v případě, že ke špatnému zacházení skutečně dojde.

19. Aby bylo dosaženo požadovaného efektu, mělo by být právo na právního zástupce zaručeno již od prvotního okamžiku omezení osobní svobody. Výbor CPT totiž opakovaně shledal, že zastrasování a špatné zacházení hrozí zejména v období, které bezprostředně následuje po okamžiku zbavení svobody.¹ Právo na právního zástupce by se mělo vztahovat na všechny osoby bez ohledu na jejich právní status, ihned od okamžiku omezení jejich osobní svobody. Konkrétněji řečeno – právo na pomoc právního zástupce by nemělo záviset na formálním prohlášení osoby za „obviněnou“. Například dle mnoha evropských právních řádů je osoba povinna dostavit se na předvolání policie na obvodní oddělení policie, kde musí po určitý čas setrvat - buď jako „svědek“ nebo pro účely „podání vysvětlení“. Podle zkušeností výboru CPT mohou být osoby v těchto případech vystaveny vážnému nebezpečí špatného zacházení.

20. Právo na právního zástupce by měla mít každá osoba omezená na osobní svobodě i z důvodu podezření ze sebemenšího porušení zákona. V mnoha zemích, které výbor CPT navštívil, je možné zbavit člověka osobní svobody na několik týdnů za tzv. „správní delikty“. Výbor nevidí žádné opodstatnění, proč by mělo být právo na právního zástupce těmto osobám odepřeno. Kromě toho se často setkával s praxí, že osoby sice byly podezřelé ze spáchání trestného činu, ale formálně byly zadrženy za správní delikt, aby tak bylo možné vyhnout se povinnosti uplatňovat záruky, které se na podezřelé ze spáchání trestného činu vztahují. Vyloučení některých porušení zákona z působnosti práva na právního zástupce s sebou nese nevyhnutelné riziko vzniku podobných mezer.

21. Každá zadržená osoba by podobně měla mít právo na právního zástupce bez ohledu na stupeň „závažnosti“ trestného činu, ze kterého je podezřelá. Osoby podezřelé ze spáchání obzvláště závažných trestných činů mohou totiž patřit k těm, jimž nejvíce hrozí špatné zacházení, a proto advokáta nejvíce potřebují. Výbor CPT se proto staví proti opatřením, která po určitou dobu umožňují systematické odepírání přístupu k právnímu zástupci zadržovaným osobám podezřelým ze spáchání určitých kategorií trestných činů (např. trestných činů spadajících pod protiteroristickou

¹ Samozřejmě, v závislosti na okolnostech případu může být právo na právního zástupce uplatněno i dříve.

legislativu). Otázka oprávněnosti omezení práva na právního zástupce by se měla posuzovat v každém případě individuálně a neměla by být vymezena kategorií daného trestného činu.²

22. Výbor CPT plně uznává, že může být výjimečně nutné po určitou dobu oddálit přístup zadržené osoby k právnímu zástupci dle vlastního výběru. To by však nemělo znamenat, že během této doby bude zadržené osobě zcela odepřeno právo na právního zástupce. V těchto případech by měl být zajištěn přístup k jinému nezávislému právníkovi, jemuž lze důvěřovat, že nebude mařit legitimní zájmy vyšetřování. Pro tento účel je vhodné v součinnosti s místní advokátní komorou nebo asociací právníků předem přijmout odpovídající opatření.

23. Součástí práva na přístup k právnímu zástupci během pobytu v policejní cele je i právo setkávat se s ním bez přítomnosti třetí osoby. Považujeme-li toto právo za záruku proti špatnému zacházení (a odlišujeme ho tak od prostředku k zajištění spravedlivého procesu), je samozřejmě nezbytné, aby byl právní zástupce v přímé fyzické přítomnosti zadržené osoby. Jen takto může správně vyhodnotit fyzický a psychický stav dotčené osoby. Podobně, pokud by zadržaná osoba nemohla mluvit s právním zástupcem bez přítomnosti třetí osoby, mohla by se obávat právnímu zástupci sdělit, jak je s ní zacházeno. Jelikož bylo akceptováno, že ve výjimečných případech nemusí být zadržnému poskytnuta právní pomoc osobou jím zvolenou, ale náhradním právníkem vybraným na základě předem dohodnutého postupu, nevidí výbor CPT důvod pro existenci výjimek z důvěrnosti setkání právního zástupce se zadržanou osobou.

24. Součástí práva na přístup k právnímu zástupci by mělo být i právo na jeho přítomnost během každého policejního výslechu, přičemž právní zástupce by měl mít možnost do průběhu výslechu zasáhnout. To neznamená, že by v případech, kdy to vyžaduje mimořádná naléhavost věci, nemohla policie začít osobu vyslýchat ještě před příchodem právního zástupce, kterého si zadržaná osoba vyžádala při uplatnění svého práva na právní ochranu. Rovněž to nevyklučuje možnost nahradit přítomného právního zástupce, který brání řádnému vedení výslechu. Nicméně pokud tato situace nastane, policie by měla být následně připravena nést odpovědnost za své jednání.

25. Konečně, aby se v praxi zajistila účinná aplikace práva na přístup k právnímu zástupci během pobytu v policejní cele již v této počáteční fázi trestního řízení, je nezbytné přijmout opatření k zajištění tohoto práva osobám, které si nemohou dovolit právní služby zaplatit.

² Zde lze odkázat na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Salduz proti Turecku* (27. listopadu 2008), v němž soud konstatoval, že „... článek 6 odst. 1 [Evropské úmluvy o lidských právech] požaduje, aby byl zpravidla vždy umožněn přístup k právnímu zástupci... pokud se ve světle konkrétních okolností daného případu neprokáže, že existují přesvědčivé důvody pro omezení tohoto práva.“ (bod 55).